

ترس از جرم و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن در بین سالمندان شهر شیراز

رامین مرادی* ، سیمین جم نژاد**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۵/۶

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی وضعیت ترس از جرم و عوامل اجتماعی مرتبط با آن در بین سالمندان شهر شیراز بود. این پژوهش در چارچوب روش‌شناسی کمی و به روش پیمایشی انجام شد. جامعه آماری تحقیق، سالمندان شهر شیراز بودند که ۳۳۰ نفر از آنان به روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه بود که شاخص‌های آن با استفاده از اعتبار محتوا و اعتبار عاملی تحلیل اعتبار شدند و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفا کرونباخ و آزمون-آزمون مجدد تعیین گردید. در بخش نظری، ترس از جرم، دیدگاه‌هایی نظیر انسجام اجتماعی، سرمایه اجتماعی، نظریه‌های جمعیت‌شناختی و ارتباطات بین فردی، و بزه دیده‌شناسی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج این تحقیق بر مبنای چنین دیدگاه‌هایی تبیین شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق، ترس

rmoradi@yu.ac.ir
siminjamnezhad@gmail.com

* استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه یاسوج (نویسنده مسئول).
** کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه یاسوج.

از جرم در بین سالمندان شهر شیراز در حد متوسط مقیاس سنجش تحقیق برآورد شد. تحلیل متغیرهای زمینه‌ای نشان داد پاسخگویان در متغیرهای سن، جنسیت، تأهل و سطح تحصیلات، تفاوت‌های معناداری در وضعیت ترس از جرم داشتند. به این صورت که با افزایش سن، ترس از جرم افزایش می‌یافت. با افزایش تحصیلات، ترس از جرم کمتر می‌شد و... یافته‌های استنباطی تحقیق نشان داد، سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از متغیرهای مستقل تحقیق به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم بر ترس از جرم تأثیر داشت. هرچند اثر غیرمستقیم آن (مهارت) بر متغیر وابسته (ترس از جرم) بیشتر بود. مهارت نیز به‌عنوان یکی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق، اثر مستقیم و معناداری بر ترس از جرم داشت. تحلیل نتایج نشان داد، ترس از جرم به‌عنوان یک پدیده اجتماعی هم به لحاظ نظری و هم به لحاظ تجربی در بین سالمندان در سطح جهان پدیده‌ای رایج است که متأثر از شرایط مختلف اجتماعی، روانی، محیطی و... است و برای کاهش آن در بین جمعیت سالمند باید علاوه بر شناخت وجوه مختلف آن، از ظرفیت‌های نهادی و فردی موجود در جامعه از جمله سازمان‌های مردم‌نهاد، رسانه‌ها و نظایر آن استفاده نمود.

واژه‌های کلیدی: ترس از جرم، سالمندی، مهارت، سرمایه اجتماعی،

شیراز

مقدمه و بیان مسئله

ترس از جرم از اواسط دهه ۱۹۶۰ به‌عنوان یک مسئله اجتماعی مورد توجه محافل علمی قرار گرفت. نخستین مطالعات در این حوزه عمدتاً معطوف به این بود که آیا ترس در رابطه با وقوع جرم، منطقی است یا غیرمنطقی؟. ترس از جرم می‌تواند در احساسات عمومی، افکار و رفتارهای شخصی به‌صورت متفاوت دیده شود و دیدن صحنه ترسناک و تجربه واقعی از یک حادثه می‌تواند به شکل‌گیری آن کمک کند (Gabrie & Grev,

34: 2013). ترس از جرم به میزان هراس اجتماعی، اضطراب عمومی، دلهره و نگرانی نسبت به قربانی شدن خود، فرزندان، و خویشاوندان در قبال جرائم اجتماعی در جامعه اشاره دارد (سهراب زاده و همکاران، ۱۳۹۳). ترس از جرم یک واکنش هیجانی است که توأم با احساس خطر و اضطراب است (Garofalo, 1981: 840). بر اساس این تعاریف، ترس از جرم لزوماً یک ترس واقعی نیست و می‌تواند ترس انتظاری نیز باشد. این وضعیت مانند خود ترس پدیده پیچیده‌ای است و می‌تواند مبین برداشت ما از خطر، ترس از قربانی شدن در برابر جرائم (مالی یا جسمی)، سیاست‌گذاری‌های عمومی و حتی نگرانی از زندگی در کل باشد. ترس از جرم حکایت از این دارد که افراد چقدر هراس دارند قربانی جرم شوند و این تا چه اندازه بر امنیت و آرامش زندگی‌شان تأثیر دارد (نیازی و همکاران، ۱۳۹۴).

مطالعات همچنین بیانگر این است که ترس از جرم و رای خطر واقعی قرار دارد که از آن با عنوان پارادوکس ترس^۱ نام‌برده می‌شود (Hollway & Jefferson, 1997). این پارادوکس به صورت مشخص در بین زنان و سالمندان آشکار بوده و طی آن علیرغم تجربه کمتر قربانی شدن واقعی، میزان بالایی از ترس را در خود داشتند (Warr, 2000). بالاتر بودن احساس ترس از جرم در بین سالمندان اساساً ناشی از مفهوم عمومی آسیب‌پذیری است که با علائمی همچون تضعیف قوای فیزیکی و اجتماعی و فقدان همبستگی اجتماعی در بین سالمندان مشخص می‌شود. نورتون و کورلند نیز در تشریح این امر به آسیب‌پذیری بیشتر سالمندان نسبت به قربانی شدن و پیامدهای آن اشاره می‌کنند که ممکن است به علت عوامل اقتصادی، فیزیکی، موقعیتی و روانی باشد که افراد سالمند را از سایر گروه‌های سنی متمایز می‌کند (Norton & Courlande, 1981). وجود چنین وضعیتی سبب توجه بیشتر به سالمندان و تلاش برای تبیین ترس از جرم بین آن‌ها شده است. گفته می‌شود سالمندی به عنوان یکی از مراحل زندگی انسان

با ایجاد تغییرات گوناگون زیستی و اجتماعی در زندگی همراه است. در این دوره توانایی‌های جسمی و ذهنی سالمندان کاهش می‌یابد؛ روابط اجتماعی آن‌ها با دیگران محدودتر می‌شود و ممکن است به دلیل فوت همسر یا دوری از فرزندان دچار تنهایی و انزوا شوند. مجموعه این شرایط زمینه‌ساز بروز برخی مشکلات و تحمیل محدودیت‌هایی بر زندگی سالمندان می‌شود. ضمن آنکه چنین شرایطی می‌تواند زمینه‌ساز بروز احساس ناامنی و دغدغه‌هایی نظیر ترس از جرم در بین سالمندان شود. در واقع ترس از جرم متأثر از برداشت و درک فرد از موقعیت‌هایی است که در زندگی با آن روبرو می‌شود. این ترس می‌تواند چندان ریشه در واقعیت نداشته باشد، اما احساس آن در فرد سبب بروز نگرانی و تنش و بروز مشکلاتی برای فرد شود.

حسب یک مطالعه طولی در دوره زمانی ۱۹۷۳ تا ۲۰۰۵ در ایالات متحده آمریکا، مشخص گردید، سالمندان در عمل، کمتر از کودکان و میانسالان قربانی جرائم خشن بودند اما آن‌ها دچار ترس از جرم بیشتری بودند. در این راستا هال بر گسترش این پدیده در بین سالمندان تأکید دارد (Hall, 1996). بنابراین ترس از جرم هرچند پدیده‌ای مختص سالمندان نیست و گروه‌های مختلف می‌توانند در معرض این نوع ترس قرار بگیرند، اما سالمندان گروهی آسیب‌پذیرتر هستند و احساس ترس بیشتری نسبت به قربانی شدن دارند. مانند سایر کشورها، در ایران نیز ترس از جرم و عوامل مرتبط با آن در بین گروه‌های مختلف وجود دارد و بررسی زوایای مختلف آن حائز اهمیت است. با توجه به تغییرات نرخ رشد جمعیت و تغییر ساختار هرم جمعیت کشور و افزایش جمعیت سالمندان کشور، به نظر می‌رسد توجه به مسائل و مشکلات کلی سالمندان از اهمیت قابل توجهی برخوردار باشد. در خصوص وضعیت سالمندی در کشور، بر اساس گزارش‌های موجود، در ایران جمعیت آن‌ها به سرعت در حال افزایش است به طوری که درصد جمعیت سالمندان از ۳ درصد در سال ۱۳۶۵ با یک رشد ۱۰۰ درصدی به ۶/۱ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده و پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۴۰۵ به ۹ درصد کل جمعیت برسد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) که در آن صورت جمعیت ایران به لحاظ پارامترهای

ترس از جرم و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن ... ۱۴۱

جمعیت شناختی، تعداد قابل توجهی سالمند خواهد داشت. بر این اساس به نظر می‌رسد بررسی مشکلات سالمندان می‌تواند دستمایه تحقیقات جامعه‌شناختی و مددکاری اجتماعی باشد. هرچند مانند بسیاری دیگر از پدیده‌های اجتماعی، ترس از جرم و ابعاد مختلف آن چندان مورد توجه قرار نگرفته و تحقیقات زیادی صورت نگرفته و عمده تحقیقات در این زمینه نیز بر ترس جرم در میان زنان تمرکز داشته‌اند، انجام تحقیق ترس از جرم در خصوص سالمندان زمینه‌ای مناسب برای شناخت وضع موجود این نوع ترس و کمک به حل برخی مشکلات ناشی از آن در بین سالمندان می‌باشد.

بر این اساس، این تحقیق به دنبال بررسی ترس از جرم بین سالمندان شهر شیراز می‌باشد. توضیح اینکه برخلاف شهرهای کوچک و روستاها که عمدتاً افراد در تعاملات روزمره خود با افراد غریبه و موقعیت‌های پیش‌بینی نشده چندان مواجه نیستند، در شهرهای بزرگ که گمنامی و غریبگی از مشخصات آن‌ها محسوب می‌شود، پدیده‌هایی نظیر ترس از جرم امکان وقوع بیشتری دارند. کلان‌شهر شیراز نیز که بر اساس گزارش‌های جمعیتی سال ۱۳۹۵ بیش از ۵۴۰۰۰ نفر سالمند بالای ۶۵ سال در آن سکونت دارد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) می‌تواند به‌عنوان نمونه مناسبی برای بررسی وضعیت ترس از جرم در بین سالمندان ساکن در آن مورد مطالعه قرار گیرد.

اهداف تحقیق

بررسی وضعیت ترس از جرم بین سالمندان شهر شیراز.
بررسی عوامل تأثیرگذار بر ترس از جرم بین سالمندان شهر شیراز.

سؤالات تحقیق

- وضعیت ترس از جرم بین سالمندان شیراز چگونه است؟
- چه عواملی بر ترس از جرم بین سالمندان شیراز مؤثر هستند؟

مرور پیشینه تحقیق

مروری بر تحقیقات ترس از جرم در ایران نشان می‌دهد که عمده تحقیقات در این زمینه، ترس از جرم را به‌عنوان پدیده‌ای عمومی مورد بررسی قرار داده‌اند. ضمن آنکه برخی تحقیقات نیز که به‌طور مشخص بر برخی متغیرهای خاص تمرکز داشته‌اند، جنسیت را مورد توجه قرار داده‌اند. بنابراین مرور تحقیقات پیشین نشان می‌دهد، رابطه ترس از جرم با متغیرهایی نظیر جنسیت (عمدتاً زنان)، شرایط محیطی، سن، تحصیلات و نظایر آن مورد توجه پژوهشگران بوده و سالمندان و ترس از جرم بین آن‌ها مورد پژوهش واقع نشده است. از این‌رو تحقیق حاضر ضمن استفاده از تحقیقات قبلی و برخی متغیرها و دیدگاه‌های نظری مورد بررسی در آن تحقیقات، بر سالمندان به‌عنوان گروه جمعیتی با ویژگی‌های خاص متمرکز خواهد بود.

ترس از جرم و عوامل زمینه‌ای ربانی خوراسگانی و همتی (۱۳۸۷) در پژوهشی به بررسی عوامل جامعه‌شناختی ترس از جرم در بین شهروندان زنجان پرداخته‌اند. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد، احساس ترس اندکی در میان این پاسخگویان وجود دارد و عوامل فردی مثل (سن، جنس، درآمد، خانوار، تحصیلات) در مقایسه با عوامل زمینه‌ای مانند (تلقی از خطر قربانی شدن، رضایت از محل، نگرش به پلیس و منطقه سکونت) از توان تبیینی لازم برخوردار نیستند. تحقیق عبدالله پور (۱۳۹۱) نشان می‌دهد متغیرهای سن، جنس، تحصیلات، نگرش مثبت به پلیس و بی‌نظمی در محله و تجربه قربانی شدن فردی و همچنین تجربه قربانی شدن اعضای خانواده، در تبیین میزان ترس از جرم در بین شهروندان شهر ساری نقش تبیین‌کننده داشته‌اند. نتایج همچنین نشان می‌دهد که بین متغیرهای تعلق خاطر به محله، روابط همسایگی، بی‌نظمی فیزیکی، بی‌نظمی اجتماعی، تنوع قومیتی محله سکونت و رضایت از پلیس با ترس از جرم رابطه معناداری وجود دارد.

ترس از جرم و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن ... ۱۴۳

زنان و ترس از جرم مطیع اله (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی ترس از جرم در بین زنان در شهر اهواز پرداخت. این تحقیق به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه، بر روی ۳۸۴ نفر از زنان ۱۸ سال به بالا انجام شد. یافته‌های مستخرج از این پژوهش نشان داد، متغیرهای پایگاه اجتماعی- اقتصادی (بعد عینی و ذهنی)، تنوع قومی، وضعیت زندگی و تجربه قبلی جرم (آسیب‌دیدگی) بر ترس از جرم شهروندان تأثیرگذار هستند. همچنین نتایج نشان داد، همه متغیرهای زمینه‌ای (به‌استثناء جنس) بر ترس از جرم زنان مؤثرند. به‌علاوه، یافته‌های تحقیق نشان داد، بین متغیرهای ویژگی‌های محیطی محل زندگی و ویژگی‌های پیوند محله‌ای و ترس از جرم زنان رابطه معنادار وجود نداشت. در همین راستا صادقی فسایی و میرحسینی (۱۳۸۸) در پژوهشی نشان دادند نوع جامعه‌پذیری، تجربه خشونت، ترس از تجاوز جنسی، معماری و طراحی مردانه شهرها، عدم‌حمایت‌های قانونی، علل اصلی ترس زنان از جرم می‌باشند. نتایج پژوهش علیخواه و ربیعی (۱۳۸۵) نیز نشان داد حدود نیمی از زنان به هنگام تردد در شهر احساس امنیت ندارند.

ترس از جرم و شرایط محیطی در این راستا، جهانی (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی ترس از جرم در فضاهاى عمومی شهر مشهد و عوامل مؤثر بر آن پرداخت. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد میانگین ترس از جرم در فضای عمومی داخل محلات ۳۳/۱ درصد و میانگین ترس از جرم در فضای عمومی خارج از محلات ۴۵/۱ درصد بوده است.

احمدی و درفشان (۱۳۹۲) نیز در پژوهشی به بررسی رابطه بین ویژگی‌های فردی، ساختار محله و ترس از جرم پرداختند. بر اساس یافته‌های تحقیق، محیط فیزیکی محله‌های شهر عامل بسیار مهمی در میزان ترس از جرم ساکنین است. بدین ترتیب، نشانه‌های بی‌سازمانی در محله‌ها می‌تواند به‌طور مستقیم و سطوح ترس از جرم میان شهروندان در فضای شهر تأثیر بگذارد.

نیازی و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی به روش فرا تحلیل کمی به بررسی ترس از جرم پرداختند. این پژوهش که ۲۷ مورد تحقیق در دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۵ را در برمی‌گرفت و نهایتاً به ۱۸ مورد کاهش یافت، نشان داد، ترس از جرم تحت تأثیر متغیرهای متعددی است. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد، بین اندازه اثر متغیرهای مستقل جنسیت (۰/۳۴۸)، سن (۰/۲۶۴)، درآمد (۰/۰۷۴)، سرمایه اجتماعی (۰/۲۲۲)، محرومیت اجتماعی (۰/۴۵۵)، پیوند اجتماعی- محله‌ای (۰/۴۴۹)، تعلق اجتماعی (۰/۱۳۲)، حضور پلیس در اجتماع (۰/۳۹۱)، نوع پوشش (۰/۲۱۳)، کیفیت محل سکونت (۰/۳۹۶)، رضایت اجتماعی (۰/۲۸۶)، احساس ناامنی (۰/۴۶۹)، بی‌سازمانی اجتماعی (۰/۱۴۲)، تعامل اجتماعی (۰/۲۴۶)، نظارت اجتماعی (۰/۴۳۷)، طول اقامت در محله (۰/۳۷۴)، خرده‌فرهنگ قومی (۰/۴۲۳)، تجربه قربانی شدن (۰/۴۸۴)، آسیب‌پذیری (۰/۳۲۲)، پایگاه اقتصادی-اجتماعی (۰/۴۸۳)، تلقی از جرم (۰/۴۱۵)، وضعیت محله (۰/۵۰۲)، اعتماد اجتماعی (۰/۲۲۱) و بی‌نظمی اجتماعی (۰/۵۴۵)، با ترس از جرم رابطه معناداری دارد.

تحقیقات خارجی نیز علاوه بر پرداختن به برخی موارد فوق‌الذکر، ابعاد دیگری از موضوع ترس از جرم را مورد بررسی قرار داده‌اند که عمدتاً در مورد سالمندان انجام شده‌اند. در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود.

ترس از جرم و سرمایه اجتماعی یافته‌های تحقیق فرگوسن و میندل^۱ نشان می‌دهد سالمندان دارای سرمایه اجتماعی بیشتر، خشونت و بی‌انضباطی کمتری را در محله تجربه کرده بودند (Ferguson, & Mendel, 2007). همچنین آن‌ها از شبکه‌های حمایتی بیشتری برخوردار بودند. کروگر^۲ نیز در پژوهشی به بررسی ترس از جرم در بین سالمندان پرداخت. نتایج تحقیق او بیانگر این بود که سالمندانی که دارای حمایت اجتماعی بیشتری از جانب دوستان و اعضای خانواده بودند، ترس از جرم کمتری را در

1. Ferguson, & Mendel
. Kroger

ترس از جرم و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن ... ۱۴۵

مقایسه با دیگران تجربه کرده بودند (Kroger, 2007). لی^۱ در پژوهشی شش بعد انسجام اجتماعی را برای پیش‌بینی ترس از جرم مورد استفاده قرار داد و یافته‌های او نشان داد چهار بعد از ابعاد انسجام اجتماعی، اساساً دارای رابطه منفی با ترس از جرم بودند و این امر در هر دو گروه زنان و مردان صادق بود (Lee, 1983).

ترس از جرم و فضاهای بی‌دفاع شهری: سستو و بمزر در پژوهشی در سوئد به بررسی ترس از جرم در بین سالمندان بر مبنای مکان‌هایی که به صورت بالقوه سبب ایجاد ترس از جرم بین سالمندان می‌شد پرداختند. این پژوهش که به شیوه‌های تحلیل داده‌های ثانویه، نقشه‌های جرم، مطالعه میدانی و نیز مصاحبه انجام شد نشان، داد سالمندان عمدتاً قربانی جرم‌هایی نظیر دزدی می‌شدند. به‌علاوه، ترس از جرم سالمندان بیشتر مربوط به نقاط متروکه و همچنین نزدیک پمپ‌بنزین‌ها بود. در همین راستا تحقیق پریتو^۲ نشان داده است که مکان‌هایی که زمینه وقوع جرم در آنجا نزد مردم بیشتر احساس می‌شود، نرخ‌های قابل‌توجهی از ترس از جرم را در مردم ایجاد می‌کنند (Prieto & Bishop, 2018).

رسانه‌ها و ترس از جرم: اطلاع از جرائم خشن به‌واسطه رسانه‌ها، افراد آسیب‌پذیر از جمله سالمندان را دچار ترس بیشتری می‌کند. در تحقیق هونسون و همکاران^۳ به تأثیر رسانه‌ها بر شیوع ترس از جرم پرداخته شد که بر بازنمایی و تکرار وقوع برخی جرائم از جمله جرائم خشن و نقش آن بر گسترش ترس از جرم تأکید دارد (Hanson & Smith, 2000).

سن و ترس از جرم: کروگر و همکاران در پژوهشی به بررسی ترس از جرم در بین سالمندان پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها بیانگر این بود که سالمندان مسن‌تر در مقایسه با دیگر سالمندانی که حمایت اجتماعی کمتری از جانب دوستان و اعضای خانواده

1. Lee

2. Prieto

3. Hollis & et al

دریافت می‌کردند، دارای سرمایه اجتماعی محله‌ای بیشتر و احساس ترس از جرم کمتری بودند. و بالاخره اینکه، یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده آن بود که شاخص‌های سرمایه اجتماعی همچون حضور پلیس، حمایت اجتماعی، و خودکارآمدی جمعی، تأثیر معناداری بر ترس از جرم نداشتند (Kroger & et al, 2007).

کندی و سیلورمن^۱ در پژوهشی به بررسی جمعیتی، محیطی، رفتاری، و روانی - اجتماعی مؤثر بر ترس از جرم در بین سالمندان پرداختند. یافته‌های تحقیق آن‌ها نشان داد، زنان دارای ترس از جرم بیشتری نسبت به مردان بودند. به‌علاوه، انزوای اجتماعی، نوع مسکن، مدت‌زمان اقامت، و نواحی شهری با ترس از جرم ارتباط معناداری داشتند. آن‌ها همچنین نشان دادند، افراد دارای ترس از جرم، احساس رضایت کمتری نسبت به عملکرد پلیس داشتند و تعامل اجتماعی با همسایگان و دوستان باعث کاهش ترس از جرم در بین سالمندان می‌گردید. به‌طور شگفت‌آوری، هرچه معاشرت سالمندان با بستگان بیشتر بود، ترس از جرمشان نیز بالاتر بود (Kennedy & Silverman, 1984).

تحلیل و بررسی مطالعات پیشین بیانگر این است که علی‌رغم رشد جمعیت سالمندان در کشور، هنوز مطالعات کافی بر روی سالمندان به‌عنوان یک گروه آسیب‌پذیر جامعه، به‌ویژه در حوزه جامعه‌شناختی و مددکاری اجتماعی انجام نشده است. اندک مطالعات موجود که مستقیماً بر روی سالمندان متمرکز بوده‌اند، به بررسی سالمندآزاری پرداخته‌اند و به‌طور مشخص اگرچه، برخی تحقیقات ترس از جرم در ایران انجام شده‌اند اما تأکید آن‌ها اساساً بر زنان بوده و به‌طور خاص بر سالمندان تأکید نداشته‌اند. این تحقیق به‌طور مستقیم بر سالمندان تمرکز داشته و تلاش می‌شود تأثیر متغیرهای سرمایه اجتماعی و مهارت را بر ترس از جرم مورد بررسی قرار دهد که در تحقیقات پیشین مورد بررسی قرار نگرفته‌اند.

دیدگاه‌های نظری

در تبیین پدیده‌هایی نظیر ترس از جرم، دیدگاه‌های متنوعی ارائه شده است که هر یک ناظر بر وجهی از این پدیده هستند. نظریه‌های: انسجام اجتماعی، سرمایه اجتماعی، جمعیتی و نظریه ارتباطات بین فردی و بزه دیده شناسی^۱ به بررسی ترس از جرم پرداخته‌اند که به صورت مختصر به آن‌ها اشاره می‌شود.

از منظر نظریه پردازان انسجام اجتماعی، ضعف یکپارچگی اجتماعی در جامعه منجر به افزایش ترس از جرم می‌شود (Crank and et al, 2003). انسجام اجتماعی می‌تواند به عنوان "طرفیت جامعه برای کنترل اجتماعی بر اعضاء خود و افرادی که وارد آن می‌شوند، تعریف می‌شود. در این فرآیند، جامعه، افراد را ملزم به نسخه‌های محلی در مورد حق و رفتار می‌کند. نظریه انسجام اجتماعی بستگی به مفاهیم اضافی حمایت اجتماعی، سرمایه اجتماعی و کارآیی جمعی دارد.

اگرچه تأثیر همبستگی اجتماعی و همسایگی به عنوان بازدارنده‌های ترس از جرم در افراد سالمند، از اواسط دهه ۱۹۸۰ به این سو کم‌وبیش مورد مطالعه قرار گرفته‌اند (Lee, 1983, skogan, 1986, Kennedy & Silverman, 1984) اما نظریه سرمایه اجتماعی، اخیراً به مطالعات ترس از جرم و نیز مطالعات سالمندان اضافه شده است (ایستون^۲، ۲۰۱۳). جرم‌شناسی و سالمند شناسی، اخیراً به بررسی دلالت‌های سرمایه اجتماعی بر ترس از جرم و به‌ویژه ترس از جرم در افراد سالمند پرداخته‌اند (Franklin, 2008; Lorance, 2012). ارتباط سرمایه اجتماعی با ترس از جرم در افراد سالمند، عمدتاً حول این محور است که وقتی افراد پا به سن می‌گذارند، به صورت ناخواسته کاهش در شبکه‌های ارتباطی و اجتماعی را تجربه می‌کنند که خود ناشی از بازنشستگی، تنهایی و تجربه از دست دادن همسر است. همه این تجارب، منجر به کاهش حمایت اجتماعی می‌شوند. بر این اساس، انزوای اجتماعی و کوچک شدن

1. Victimology
2. Easton

شبکه‌های اجتماعی باعث کاهش سرمایه اجتماعی می‌شود که به نوبه خود منجر به افزایش ترس از جرم در افراد مسن می‌شود. به زعم پاتنام سرمایه اجتماعی جنبه‌هایی از سازمان اجتماعی مانند شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد است که باعث تسهیل هماهنگی و همکاری برای سود دوجانبه می‌شود (Putnam, 2000: 35). این جنبه‌های سرمایه اجتماعی به عنوان بازدارنده‌های ترس از جرم عمل می‌کنند و باعث رابطه معکوس بین سرمایه اجتماعی و ترس از جرم در سالمندان می‌گردند (Oh and kim, 2007; Scarborough, 2010).

یکی دیگر از نظریه‌های تبیین ترس از جرم، نظریه رسانه^۱ است. به طور خلاصه بر اساس این نظریه، ترس از جرم محصول در معرض رسانه‌ها بودن است (Killias And Clerici, 2000 Romer and et al, 2003; Weitzer, 2004). نظریات کاشت، جایگزینی، تشدید، مقایسه اجتماعی و اشاعه بین فردی، برخی از شناخته شده‌ترین نظریه‌های این رویکرد به حساب می‌آیند. در مجموع، این نظریه‌ها ادعا می‌کنند که رسانه‌ها ادراکات خطر قربانی شدن را افزایش می‌دهند و از این رو ترس از جرم را تحریک می‌کنند (Lane and Meeker, 2003a). اما در نقطه مقابل، برخی پژوهشگران و محققان، منکر رابطه بین در معرض رسانه بودن و ترس از جرم می‌باشند (Lane and Meeker, 2003b).

بر اساس نظریه ارتباطات بین فردی، آگاهی از تجربه قربانی شدگان دیگر در سراسر شبکه‌های اجتماعی یک جامعه گسترش می‌یابد (Mawby and et al, 2000). فرض بر این است که دانش حاصل از ارتباط بین فردی در مورد جرم، نگرانی از جرم را افزایش می‌دهد و به همین دلیل خطر احساس قربانی شدن را افزایش می‌دهد (Taylor and hal, 1986). تصور بر این است که این اثر برای افرادی که در شبکه‌های اجتماعی به خوبی نفوذ کرده‌اند، به حداکثر می‌رسد (Lewis and salem, 1986). به طور کلی، محققان دریافته‌اند که رابطه بین ترس از جرم و قربانی شدن غیرمستقیم،

1. The media theory

قوی‌تر از رابطه ترس از جرم و قربانی شدن مستقیم است (Katz and et al, 2003). به‌عنوان مثال، با استفاده از یک مجموعه داده‌های مشابه، بسیاری از محققان دریافتند که تجربیات ناشی از قربانی شدن غیرمستقیم، به‌طور قابل‌توجهی ترس از جرم را افزایش می‌دهد، درحالی‌که تجربه مستقیم قربانی شدن به‌طور معناداری در ارتباط با ترس از جرم نیست. اسکوگان و مکسفیلد نتیجه گرفتند که قربانی شدن غیرمستقیم شایع‌تر و گسترده‌تر از قربانی شدن مستقیم است و از نظر منطقی تأثیر قوی‌تری بر ترس از جرم دارد (Skogan, and Maxfield, 1981). در همین زمینه، هیل معتقد است، از طریق قربانی شدن غیرمستقیم، واکنش ترس از جرم می‌تواند بیشتر باشد؛ زیرا شنیدن درباره جرم اجازه می‌دهد تا تمام ابعاد تخیل خود را بدون هیچ‌گونه فوریتی برای پیدا کردن یک استراتژی مقابله در نظر بگیریم (Hale, 1996). همچنین احتمال دارد وقتی این داستان‌ها در مورد رویدادهای محلی و قربانیان محلی باشد، به‌طور بالقوه، تأثیر فردی بیشتری بر روی افرادی که در مورد آن‌ها می‌شنوند، داشته باشند.

دیدگاه‌های بزه دیده شناسی عمدتاً به دنبال بررسی این موضوع هستند که چرا برخی از اشخاص هدف اعمال مجرمانه واقع می‌شوند. این دیدگاه‌ها عمدتاً به ریشه‌ها و آسیب‌پذیری بزه دیدگان می‌پردازند. تحلیل اینکه چرا برخی بیش از دیگران قربانی جرم می‌شوند از جمله اهداف موردتوجه بزه دیده شناسی است. ویژگی‌های شخصیتی، عوامل اجتماعی، فشارهای فرهنگی که در تبیین اینکه چرا برخی افراد و گروه‌ها در جامعه قربانی می‌شوند نیز از جمله مباحثی است که در این رویکرد نظری موردتوجه قرار می‌گیرد. (karman, 2004). در این راستا می‌توان گفت سالمندان به‌عنوان گروهی آسیب‌پذیر که به دلیل تغییرات زیستی و اجتماعی دچار مشکلاتی همچون ضعف قوای جسمانی، ابتلا به بیماری، ناتوانی در ایفای نقش‌های اجتماعی، و کاهش درآمدهای اقتصادی و... شده به‌تدریج به یک گروه آسیب‌پذیر تبدیل شوند و همین امر باعث می‌شود ترس از جرم در بین آنان افزایش یابد.

چارچوب نظری

با توجه به تنوع دیدگاه‌های نظری در خصوص ترس از جرم، در این تحقیق دیدگاه‌هایی مورد استفاده قرار می‌گیرند که بر عوامل و زمینه‌های اجتماعی بروز ترس از جرم تمرکز داشته باشند. در این راستا از دیدگاه‌های نظری که به این منظور نزدیک‌تر بوده‌اند استفاده شده است. همان‌گونه که گفته شد، در تحقیقات داخلی موجود در خصوص ترس از جرم، متغیرهایی نظیر مهارت و سرمایه اجتماعی مورد بررسی قرار نگرفته‌اند و این تحقیق به دنبال بررسی تأثیر این دو متغیر بر ترس از جرم بین سالمندان است. برای این منظور در انتخاب چارچوب نظری تحقیق، نظریه‌های مرتبط با این هدف مورد استفاده قرار می‌گیرند.

نظریه انسجام اجتماعی که مباحث سرمایه اجتماعی ذیل آن قرار می‌گیرد از جمله رویکردهای نظری مورد استفاده در این تحقیق است. بر اساس این نظریه، حمایت اجتماعی و سرمایه اجتماعی مکانیزم‌هایی هستند که گسترش آن‌ها می‌تواند به کاهش ترس از جرم کمک کنند (Thompson and Krause, 1998). بنابراین، در چارچوب این نظریه فرض می‌شود، سطح پایین انسجام اجتماعی، حمایت اجتماعی، سرمایه اجتماعی و کارآیی جمعی، منجر به ترس از جرم می‌شود (Bellair, 1997; Markowitz and et al, 2001) اما سطح بالای انسجام اجتماعی، حمایت اجتماعی، سرمایه اجتماعی و کارآیی جمعی می‌توانند باعث کاهش ترس از جرم گردد.

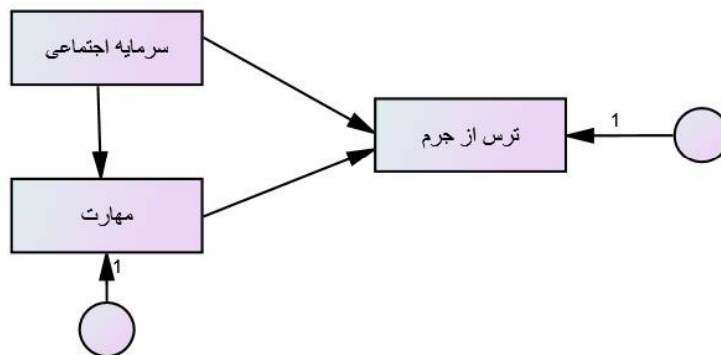
به این ترتیب با استناد به نظریه انسجام اجتماعی، این فرضیه قابل طرح است که: روابط اجتماعی با دیگران بر ترس از جرم در بین سالمندان تأثیر دارد و طی آن هرچه سرمایه اجتماعی (روابط و پیوستگی با دیگران) بیشتر باشد، ترس از جرم کاهش می‌یابد و هرچه سرمایه اجتماعی (روابط و پیوستگی) با دیگران کمتر باشد، ترس از جرم بیشتر می‌شود.

نظریه‌های جمعیت‌شناختی اساساً به بررسی این موضوع می‌پردازند که ترس مردم از جرم با تجربه‌شان از جرم یا آسیب‌پذیری‌شان، همبسته و مرتبط است. این

نظریه‌ها توضیح می‌دهند چرا برخی گروه‌های اجتماعی - جمعیتی بیش از بقیه گرفتار ترس از جرم هستند و از آن می‌هراسند. بر اساس نظریه ارتباطات بین فردی، آگاهی از تجربه دیگران از قربانی شدن در سراسر شبکه‌های اجتماعی یک جامعه گسترش می‌یابد و این امر نه تنها نگرانی از جرم را افزایش می‌دهد، بلکه خطر پیشگیری از قربانی شدن را نیز افزایش می‌دهد. در همین زمینه، هیل معتقد است، قربانی شدن غیرمستقیم، واکنش ترس از جرم را بیشتر می‌کند و به فرد اجازه می‌دهد تا تمام ابعاد تخیل خود را برای پیدا کردن استراتژی مقابله با ترس از جرم به کار گیرد.

با استناد به نظریه‌های فوق‌الذکر، آنچه قابل تشخیص است اینکه افراد می‌دانند خطر در کمین است و باید آماده مواجهه و مقابله باشند. مثلاً بر اساس نظریه قربانی شدن، افراد تشخیص می‌دهند که موقعیت‌های مشخصی، خطرناک هستند و باید از آنها احتراز نمود. بر اساس نظریه قربانی شدن غیرمستقیم، از تجربه‌های دیگران، تجربه‌اندوزی می‌کنند که گرفتار و قربانی نشوند. بر اساس نظریه ارتباطات بین فردی، درمی‌یابند که همواره باید نگران در معرض جرم واقع شدن بود و تلاش کرد از قربانی شدن جلوگیری نمود. و بر اساس نظریه آسیب‌پذیری متوجه می‌شوند، برای اینکه آسیب‌پذیر نباشند باید از قرار گرفتن در معرض خطر بپرهیزند و در صورت قرار گرفتن در محاصره، چگونه کنترل خود را از دست ندهند. از این رو هر فرد زمانی می‌تواند ترس از جرم را کاهش دهد که مجهز به برخی مهارت‌ها و ویژگی‌ها باشد. یکی از این‌ها بدون تردید سلامت جسمی و روحی است. هرچه فرد از سلامت بیشتری برخوردار باشد از توانایی بیشتری برای مواجهه و مقابله با ترس از جرم برخوردار است. از سوی دیگر مهارت‌ها، به‌عنوان توانایی به‌کارگیری دانسته‌ها که به سه گروه عمده شناختی، تعاملی، و فیزیکی دسته‌بندی می‌شوند، می‌توانند باعث کارآمدی بیشتر فرد در مواجهه و مقابله با ترس از جرم گردند.

مدل مفهومی تحقیق

فرضیه‌های تحقیق

- سرمایه اجتماعی بر ترس از جرم بین سالمندان تأثیر دارد.
- میزان مهارت بر ترس از جرم بین سالمندان تأثیر دارد.
- بین متغیرهای زمینه‌ای (جنسیت، تأهل، تحصیلات و...) و ترس از جرم تفاوت معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

جامعه آماری

جامعه آماری عبارت است از گروه یا طبقه‌ای از افراد، اشیاء، متغیرها و... که در یک یا چند ویژگی مشترک باشند. به عبارتی، جامعه آماری همان جامعه اصلی است که از آن نمونه‌ای نمایا یا معرف به دست آمده باشد (ساروخانی، ۱۳۸۹: ۴۰). جامعه آماری این تحقیق، کلیه سالمندان (افراد ۶۵ سال به بالا که در تحقیق حاضر بیشترین سن ۹۱ سال است) در شهر شیراز هستند که حسب سرشماری ۱۳۹۵ (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶) تعداد آن‌ها در حدود ۵۴۱۲۸ نفر می‌باشد.

حجم نمونه

نمونه، بخش کوچکی از جامعه است که معرف کل جامعه فرض می‌شود. وقتی جامعه آماری ما به گونه‌ای بزرگ باشد که نیازمند صرفه‌جویی در وقت، نیروی انسانی و هزینه باشد، به جای مطالعه تمامی افراد جامعه آماری، از نمونه‌ای از آن افراد تحقیق به عمل می‌آید. حجم نمونه تعداد کل عناصر موجود در نمونه است؛ در مقابل، حجم جامعه آماری شامل مجموعه عناصر موجود در جامعه آماری است که مبنای محاسبه در نمونه‌گیری محسوب می‌شود (ساروخانی، ۱۳۸۹: ۱۵۷). حجم نمونه بستگی به آن دارد که ما با چه دقت و اطمینانی می‌خواهیم نتایج تحقیق از نمونه را به کل جامعه آماری تعمیم دهیم. هرچه این دقت و اطمینان تعمیم بیشتر باشد نیاز به حجم نمونه بیشتری خواهد بود و برعکس (رفیع پور، ۱۳۸۴: ۳۷۱).

جهت تعیین اندازه نمونه از فرمول نمونه‌گیری کوکران استفاده گردید و طی آن با استناد به تحقیقات پیشین (منوچهری و همکاران، ۱۳۸۷؛ امولایی و همکاران، ۱۳۹۶) و مطالعه مقدماتی توسط پژوهشگر، با تعیین مقادیر $P=0/67$ ، $q=0/33$ ، $t=1/96$ و $d=0/05$ ، اندازه نمونه با توجه به مقدار $(N=54128)$ ، در حدود ۳۳۰ نفر برآورد گردید.

شیوه نمونه‌گیری

در راستای دستیابی به برآوردی دقیق‌تر از وضعیت سالمندان، مقرر گردید، تحقیق در کلیه مناطق یازده‌گانه شهر شیراز انجام شود. بر این اساس، در گام نخست تمام مناطق یازده‌گانه شهر شیراز انتخاب شدند. سپس در هریک از مناطق یازده‌گانه، محله‌های مختلف بر روی نقشه مشخص گردیدند. در گام سوم، در هر منطقه دو محله به‌طور تصادفی انتخاب شد. بر این اساس، در مجموع ۲۲ محله انتخاب گردیدند. در مرحله چهارم، در هریک از محلات انتخابی یک نقطه نمونه‌گیری بر روی نقشه مشخص و از پرسشگران خواسته شد در نقطه نمونه‌گیری مشخص شده قرار گرفته و با انتخاب

تصادفی جهات جغرافیایی (شمال=۱، جنوب=۲، شرق=۳، غرب=۴) در جهت جغرافیایی تعیین شده حرکت و به منازل شهروندان مراجعه و ضمن تشریح موضوع پژوهش، در صورت وجود شخص سالمند (۶۵ سال به بالا) از آنها (با قید جلب رضایت و تمایل به پاسخگویی) پاسخ اطلاعات مندرج در پرسشنامه‌ها را جمع‌آوری نمایند. بر این اساس، در هریک از محله‌های انتخاب شده، ۱۵ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند و در مجموع در ۲۲ محله در مناطق ۱۱ گانه شهر شیراز ۳۳۰ نفر انتخاب و اطلاعات مورد نیاز از آنها جمع‌آوری شد.

اعتبار و پایایی ابزار تحقیق

ترس از جرم

جهت سنجش ترس از جرم، از پرسشنامه محقق ساخته که دارای دو بعد اموال (۵ آیتم) و اشخاص (۵ آیتم) بوده استفاده شده است. نظر به اینکه گویه‌های مورد استفاده مربوط به واقعیت زندگی اجتماعی می‌باشند، جهت تعیین اعتبار از اعتبار محتوا استفاده گردید و طی آن پرسشنامه مذکور پس از طراحی در اختیار داوران قرار گرفت و از آنها خواسته شد به ارزیابی آن بپردازند. در نهایت با انجام برخی اصلاحات، این پرسشنامه در قالب ۱۰ سؤال و دو بعد، نهایی گردید. جهت تعیین پایایی این پرسشنامه با توجه سطح سنجش سؤالات که به صورت اسمی دوگزینه‌ای بوده است، با استفاده از روش بازآزمون ۳۳ نفر از نمونه‌های تحقیق برابر با ۱۰ درصد، پس از جمع‌آوری داده‌ها در فاصله زمانی یک هفته بعد، مجدداً مورد مراجعه و پرسش قرار گرفتند که با توجه به نتایج به دست آمده میزان توافق بین دو مرحله ۰/۸۷ بود که نشان می‌داد، ابزار مورد استفاده از ضریب پایایی بالایی برخوردار بوده است.

سرمایه اجتماعی

پرسشنامه سرمایه اجتماعی اونیکس و بولن (۲۰۰۰) توسط افتخاریان و همکاران (۱۳۹۵) در شرایط جامعه ایران با تمرکز بر سالمندان مورد استفاده قرار گرفته و اعتبار آن به روش اعتبار سازه مورد بررسی قرار گرفت. جهت تعیین پایایی آن با توجه به نحوه سنجش سؤالات از همسانی درونی به روش آلفا کرونباخ استفاده گردید که مقدار آن برابر با ۰/۸۶۵ است که نشان می‌دهد این پرسشنامه از ضریب پایایی بالایی برخوردار است.

پرسشنامه مهارت

جهت تعیین اعتبار پرسشنامه پژوهشگر ساخته مهارت که مبتنی بر سه بعد حل مسئله، خودآگاهی، و تفکر خلاق بود، از اعتبار سازه به روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. تحلیل عاملی صورت گرفته منجر به استخراج سه عامل تعیین شده گردید و هیچ‌یک از آیتم‌ها از مدل حذف نگردید. عامل‌های استخراج شده در مجموع ۷۳/۸ درصد واریانس سازه مهارت را تبیین کرده‌اند. به علاوه جهت تعیین پایایی پرسشنامه نهایی از همسانی درونی به روش آلفا کرونباخ استفاده گردید که مقدار آن برابر با ۰/۸۵۵ است که نشان می‌داد آیتم‌های مورد استفاده از همگنی بالایی برخوردار بودند. پرسشنامه نهایی نیز به روش آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت که مقدار آلفا برابر با ۰/۹۰۲ بود.

تجزیه و تحلیل یافته‌های توصیفی

در بخش تجزیه و تحلیل توصیفی، ابتدا متغیرهای جمعیتی و زمینه‌ای تحقیق، در قالب جداول فراوانی ارائه شدند که به شرح ذیل می‌باشند: بر اساس داده‌های جدول شماره ۱، از مجموع کل پاسخگویان، ۵۵/۸٪ مرد و ۴۴/۲٪ زن می‌باشند. از لحاظ وضعیت اشتغال ۱۹/۱٪ شاغل و ۸۰/۹٪ بازنشسته هستند. ۶۰/۶٪ از پاسخگویان تحصیلات ابتدایی، ۳۲/۷٪ دیپلم، ۵/۲٪ لیسانس و ۱/۵٪ بالاتر از لیسانس هستند. ۷۲/۴٪ پاسخگویان

مجرد (فوت همسر یا بدون همسر) هستند و ۲۷/۶٪ متأهل هستند. از مجموع کل پاسخگویان ۵۸/۲٪ از آن‌ها دارای زندگی مستقل و ۴۱/۸٪ با فرزندانشان زندگی می‌کنند. به لحاظ قومیت، بخش اعظم پاسخگویان ۶۹/۷٪ فارس هستند و پس از آن ترک ۱۷/۳٪، قومیت لر ۱۲/۱٪ و ۹٪ سایر اقوام قرار دارند. درآمد ۲۸/۸٪ پاسخگویان کمتر از یک میلیون، ۶۶/۸٪ از پاسخگویان درآمد یک تا سه میلیون، و ۵/۲٪ سه تا شش میلیون تومان درآمد دارند. ۸۲/۴٪ دارای منزل شخصی و ۱۷/۶٪ منزل استیجاری می‌باشند.

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصدی متغیرهای زمینه‌ای

متغیر	N	مقوله‌ها	F	%
جنسیت	۳۳۰	مرد	۱۸۴	۵۵/۸
		زن	۱۴۶	۴۴/۲
مدرک تحصیلی	۳۳۰	ابتدایی	۲۰۰	۶۰/۶
		دیپلم	۱۰۸	۳۲/۷
		لیسانس	۱۷	۵/۲
		بالتر از لیسانس	۵	۱/۵
سن	۳۳۰	۶۵-۷۵	۲۵۵	۷۳/۳
		۷۶-۸۵	۶۵	۱۹/۷
		۸۶-۹۵	۱۹	۳
قومیت	۳۳۰	فارس	۲۳۰	۶۹/۷٪
		ترک	۵۷	۱۷/۳٪
		لر	۴۰	۱۲/۱
		سایرین	۳	۰/۹
وضعیت اشتغال	۳۳۰	بازنشسته	۲۶۷	۸۰/۹
		شاغل	۶۳	۱۹/۱
وضعیت تأهل	۳۳۰	زندگی بدون همسر	۲۳۹	۷۲/۴
		زندگی با همسر	۹۱	۲۷/۶

ترس از جرم و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن ... ۱۵۷

۵/۲	۱۹۲	مستقل		نوع زندگی
۴۱/۸	۱۳۸	با فرزندان		
۲/۸	۹۵	کمتر از یک میلیون	۳۳۰	وضعیت درآمد
۶۶/۱	۲۱۸	یک تا سه میلیون		
۵/۲	۱۷	سه تا شش میلیون		
۸۲/۴	۲۷۲	شخصی	۳۳۰	نوع منزل مسکونی
۱۷/۶	۵۸	استیجاری		

توزیع فراوانی و درصدی پاسخگویان در ترس از جرم در قالب جدول شماره ۲ ارائه شده است. بر اساس داده‌های جدول، بیشترین میزان ترس از جرم مربوط به جیب‌بری با ۵۹/۴٪، توهین با ۵۷٪ و سپس گویه کلاهبرداری با ۵۶/۷٪ است و کمترین میزان ترس از جرم مربوط به گویه اخاذی با ۱۵/۸٪ است.

جدول ۲- توزیع فراوانی و درصدی ترس از جرم

خیبر		بلی		
%	F	%	F	
۸۴/۲	۲۷۸	۱۵/۸	۵۲	۱. اخاذی
۶۴/۵	۲۱۳	۳۵/۵	۱۱۷	۲. حمله فیزیکی
۷۰/۹	۲۳۴	۲۹/۱	۹۶	۳. مزاحمت خیابانی
۷۰/۶	۲۳۳	۲۹/۴	۹۷	۴. تهدید
۴۳/۰	۱۴۲	۵۷/۰	۱۸۸	۵. توهین
۵۵/۵	۱۸۳	۴۴/۵	۱۴۷	۶. سرقت
۴۳/۳	۱۴۳	۵۶/۷	۱۸۷	۷. کلاهبرداری
۷۷/۶	۲۵۶	۲۲/۴	۷۴	۸. تخریب اموال
۵۶/۷	۱۸۷	۴۳/۳	۱۴۳	۹. خیانت در امانت
۴۰/۶	۱۳۴	۵۹/۴	۱۹۶	۱۰. جیب‌بری

توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب مهارت در قالب جدول شماره ۳ ارائه شده است. بر اساس داده‌های جدول که هر سه بعد خودآگاهی (گویه‌های ۱ تا ۵)، حل مسئله (گویه‌های ۶ تا ۱۰) و تفکر خلاق (۱۱ تا ۱۵) را در بر می‌گیرند، وضعیت پاسخ‌های سالمندان به گویه‌ها نمایش داده شده‌اند. در بعد خودآگاهی، بیش از ۶۰ درصد پاسخگویان در حد زیاد و خیلی زیاد نسبت به مسئولیت‌های خود در جامعه آگاهی دارند. در بعد حل مسئله بیش از ۵۲ درصد در حد زیاد و خیلی زیاد توانایی فهم دقیق مشکل در هنگام مواجهه با مشکلات را دارند. در بعد تفکر خلاق، بیش از ۶۶ درصد سالمندان پاسخگو اظهار داشته‌اند که توانایی فهم دقیق جزئیات مسائل را دارا هستند.

جدول ۳- توزیع فراوانی و درصدی مهارت

خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		
%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	
۷/۳	۱۵۱	۴۵/۸	۱۲۶	۳۸/۲	۱۲۶	۸/۵	۲۸	۰/۳	۱	۱. توانایی ارزیابی خودم.
۸/۵	۱۳۷	۴۱/۵	۱۲۱	۳۶/۷	۱۲۱	۱۱/۲	۳۷	۱/۲	۷	۲. آگاهی از نقاط ضعف خودم.
۱۲/۱	۱۴۲	۴۳/۰	۱۱۷	۳۵/۵	۱۱۷	۷/۹	۲۶	۱/۵	۵	۳. آگاهی از نقاط قوت خودم.
۱۰/۹	۱۲۹	۳۶/۴	۱۲۸	۴۱/۸	۱۲۸	۹/۷	۳۲	۱/۲	۴	۴. توانایی فهم تغییرات روحی روانی خودم.
۱۹/۷	۱۳۷	۴۱/۵	۱۰۷	۳۲/۴	۱۰۷	۵/۸	۱۹	۰/۶	۲	۵. آگاهی از مسئولیت‌هایم در جامعه.
۱۳/۰	۱۳۳	۴۰/۳	۱۲۲	۳۷/۰	۱۲۲	۷/۶	۲۵	۱/۲	۷	۶. توانایی فهم دقیق مشکل در هنگام مواجهه با آن.
۱۲/۷	۱۲۶	۳۸/۲	۱۲۶	۳۶/۱	۱۱۹	۱۰/۹	۳۶	۱/۲	۷	۷. بررسی راهکارهای مختلف در هنگام مواجهه
۱۰/۹	۱۳۷	۴۱/۵	۱۱۸	۳۵/۸	۱۱۸	۹/۴	۳۱	۲/۴	۸	۸. انتخاب راهکار مناسب برای حل مشکلات.
۱۰/۹	۱۳۹	۴۲/۱	۱۱۴	۳۴/۵	۱۱۴	۸/۸	۲۹	۳/۶	۱۲	۹. توانایی مواجهه منطقی بامشکل.
۱۰/۳	۱۳۵	۴۰/۹	۱۱۸	۳۵/۸	۱۱۸	۹/۷	۳۲	۳/۳	۱۱	۱۰. توانایی ارزیابی اقدامات انجام شده برا... شده برا...

۶/۴	۲۱	۱۵/۸	۵۲	۳۹/۷	۱۳۱	۲۸/۵	۹۴	۹/۷	۳۲	۱۱. توانایی جستجوی اطلاعات جدید.
۳/۳	۱۱	۱۳/۶	۴۵	۳۰/۳	۱۰۰	۴۰/۰	۱۳۲	۱۲/۷	۴۲	۱۲. عدم پذیرش محدودیت‌ها
۳/۶	۱۲	۶/۱	۲۰	۲۷/۶	۹۱	۴۵/۵	۱۵۰	۱۷/۳	۵۷	۱۳. توانایی پیروی نکردن از دیگران.
۱/۲	۷	۷/۹	۲۶	۲۳/۶	۷۸	۴۹/۷	۱۶۴	۱۶/۷	۵۵	۱۴. توانایی فهم دقیق جزئیات.
۲/۷	۹	۹/۱	۳۰	۲۰/۳	۶۷	۴۳/۹	۱۴۵	۲۳/۳	۷۷	۱۵. توانایی بیان آزادانه افکارم.

یافته‌های استنباطی

فرضیه اول: بین سرمایه اجتماعی و ترس از جرم رابطه معناداری وجود دارد. جهت بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و ترس از جرم با توجه به نوع متغیرها و سطح سنجش آن‌ها از تحلیل ضریب همبستگی و تحلیل رگرسیون استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۴ و ۵ مشخص شده‌اند. بر اساس نتایج ماتریس همبستگی، رابطه منفی و معناداری بین سرمایه اجتماعی و سطوح هشت‌گانه آن با ترس از جرم وجود دارد. همچنین، رابطه منفی و معناداری بین سرمایه اجتماعی و تمام ابعاد آن به‌استثنای مشارکت و خانواده با ترس از جرم مشاهده می‌شود. این امر کم‌وبیش در مورد ترس از جرم در بعد اموال نیز صادق است، اما در خصوص ترس از جرم در بعد اموال، ابعاد بیشتری از سرمایه اجتماعی فاقد روابط معنادار هستند.

بر اساس نتایج تحلیل رگرسیون، رابطه دو متغیر سرمایه اجتماعی و ترس از جرم در بین سالمندان که در جدول شماره ۴ نشان داده شد، رابطه منفی و معناداری است ($\text{Beta} = 0/232, t = 2/4, \text{Sig} = 0/000$) و طی آن با افزایش سرمایه اجتماعی، ترس از جرم در بین سالمندان به‌طور معناداری کاهش می‌یابد. بر اساس داده‌های جدول، متغیر سرمایه اجتماعی قادر است بیش از ۰/۰۵ از تغییرات واریانس ترس از جرم را تبیین و پیش‌بینی نماید.

جدول ۴- ماتریس همبستگی سرمایه اجتماعی و ترس از جرم

	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۱. ترس از جرم												-	
۲. اشخاص											-	**	۰/۶۸
۳. اموال										-	*	**	۰/۶۶
۴. سرمایه آج									-		**	**	۰/۲۳
۵. مشارکت								-	**	**			۰/۰۷
۶. عاملیت							-	*	**	*	**	*	۰/۱۴
۷. امنیت						-	**	**	**		**	**	۰/۳۰
۸. همسایگان					-	**	**	**	**	**	*	**	۰/۱۸
۹. خانواده				-	**	**	**	**	**				۰/۰۷
۱۰. تنوع			-	**	**	**	**	**	**		**	**	۰/۱۷
۱۱. ارزش زند.		-	**	**	**	**	**	**	**		**	**	۰/۲۲
۱۲. شغلی	-	**	**	**	**	**	**	**	**		**	*	۰/۱۱

جدول ۵- تحلیل رگرسیون رابطه سرمایه اجتماعی و ترس از جرم

Sig	T	Beta	B	Sig	F	R ²	R	
۰/۰۰۰	۸/۴	-	۷/۲	۰/۰۰۰	۱۷/۸	۰/۰۵۴	-۰/۲۳۲	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۴/۲	-۰/۲۳۲	۰/۰۳۵					سرمایه اجتماعی

فرضیه ۲: بین مهارت و ترس از جرم رابطه معناداری وجود دارد.

جهت بررسی رابطه بین مهارت و ترس از جرم با توجه به نوع متغیرها و سطح سنجش آن‌ها از تحلیل ضریب همبستگی و تحلیل رگرسیون استفاده شده است که نتایج آن در جداول ۶ و ۷ مشخص شده‌اند. بر اساس نتایج ماتریس همبستگی، رابطه منفی و معناداری بین مهارت و سطوح سه‌گانه آن با ترس از جرم وجود دارد. به‌علاوه، همچنان که از داده‌های جدول پیداست، این رابطه معنادار اساساً مربوط به بعد ترس از جرم از اشخاص هستند و مهارت و ابعاد آن رابطه معناداری با دیگر بعد ترس از جرم یعنی ترس از اموال نداشته‌اند.

بر اساس نتایج تحلیل رگرسیون رابطه دو متغیر مهارت و ترس از جرم در بین سالمندان که در جدول شماره ۷ نشان شده است، رابطه منفی و معناداری بین دو متغیر وجود دارد (Sig=۰/۰۰۰، $t=۱/۶$ ، Beta=۰/۳۱۷) و طی آن با افزایش مهارت‌ها، ترس از جرم در بین سالمندان به‌طور معناداری کاهش می‌یابد. بر اساس داده‌های جدول، متغیر مهارت قادر است بیش از ۰/۱۰ از تغییرات واریانس ترس از جرم را تبیین و پیش‌بینی نماید.

جدول ۶- ماتریس همبستگی مهارت و ترس از جرم

	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
۱. ترس از جرم							-	
۲. اشخاص						-	** -۰/۷۰۶	
۳. اموال					-	** -۰/۲۹۹	** ۰/۶۹۶	
۴. مهارت				-		** -۰/۲۹۴	** -۰/۳۱۷	
۵. خودآگاهی			-	** ۰/۹۲۰		** ۰/۲۷۶	** -۰/۳۱۷	
۶. حل مسئله		-	** ۰/۷۹۷	** ۰/۹۲۳		** -۰/۲۶۳	** -۰/۲۸۳	
۷. تفکرخلاق	-	** ۰/۷۶۸	** ۰/۷۸۷	** ۰/۹۲۲		** -۰/۲۴۸	** -۰/۲۵۸	

جدول ۷- تحلیل رگرسیون رابطه مهارت و ترس از جرم

Sig	T	Beta	B	Sig	F	R ²	R	
۰/۰۰۰	۱۲/۱	-	۷/۷	۰/۰۰۰	۳۶/۷	۰/۱۰۱	۰/۳۱۷	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	-۶/۱	-۰/۳۱۷	۰/۰۷۱					مهارت

رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای و ترس از جرم:

بین سن و ترس از جرم تفاوت معناداری وجود دارد.

برای بررسی رابطه سن و جرم که هر دو در سطح سنجش فاصله‌ای هستند از آزمون تحلیل همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۸ نشان داده شده است. بر اساس مقادیر جدول، رابطه مثبت و معناداری بین دو متغیر سن و ترس از جرم وجود دارد و طی آن با افزایش سن، ترس از جرم نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۸- تحلیل همبستگی بین سن و ترس از جرم

Sig	ضریب پیرسون	تعداد	
۰/۰۰۱	۰/۱۷۶	۳۳۰	سن * ترس از جرم

بین مردان و زنان به لحاظ ترس از جرم تفاوت معناداری وجود دارد. جهت بررسی ارتباط بین دو متغیر جنسیت و ترس از جرم با توجه به سطوح سنجش متغیرها که به صورت اسمی دوگزینه‌ای و نیز فاصله‌ای می‌باشند، از آزمون مقایسه میانگین‌ها به روش t مستقل استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۹ نشان داده شده است. بر اساس داده‌های جدول، تفاوت معناداری بین مردان و زنان سالمند به لحاظ ترس از جرم وجود دارد و طی آن ترس از جرم در بین زنان به مراتب بیشتر از زنان است.

جدول ۹- مقایسه میانگین مردان و زنان در ترس از جرم

Sig	Df	T	میانگین زنان	میانگین مردان	
۰/۰۰۰	۳۲۸	۳/۸	۴/۵	۳/۵	ترس از جرم

بین سطوح مختلف تحصیلی و ترس از جرم تفاوت معناداری وجود دارد. جهت بررسی ارتباط بین دو متغیر تحصیلات و ترس از جرم با توجه به سطوح سنجش متغیرها که به صورت اسمی سه گزینه‌ای (کمتر از دیپلم، دیپلم فوق دیپلم، و عالی) و نیز فاصله‌ای می‌باشند، از آزمون مقایسه میانگین‌ها به تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۱۰ نشان داده شده است. بر اساس داده‌های جدول، تفاوت معناداری بین سطوح مختلف تحصیلی وجود دارد و طی آن میزان ترس از جرم در افراد با تحصیلات عالی به مراتب کمتر است. انجام آزمون مقایسه‌های چندگانه به روش بونفرونی نشان داد، محل تفاوت بین گروه با تحصیلات عالی با دو گروه دیگر یعنی افراد با تحصیلات کمتر از دیپلم و افراد با تحصیلات دیپلم است.

جدول ۱۰- مقایسه میانگین سطوح مختلف تحصیلی در ترس از جرم

Sig	F	میانگین	سطوح تحصیلی
۰/۰۰۰	۸۷	۴/۳	کمتر از دیپلم
		۳/۴	دیپلم و فوق‌دیپلم
		۲/۶	تحصیلات عالی

بررسی معناداری تفاوت ترس از جرم بین سالمندان تنها و دارای همسر جهت بررسی ارتباط بین دو متغیر وضع تأهل (زندگی با همسر یا زندگی تنها) و ترس از جرم با توجه به سطوح سنجش متغیرها که به صورت اسمی دوگزینه‌ای و نیز فاصله‌ای می‌باشند، از آزمون مقایسه میانگین‌ها به روش t مستقل استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۱۱ نشان داده شده است. بر اساس داده‌ها و مقادیر جدول، تفاوت معناداری بین دو گروه وجود دارد و طبق نتایج به دست آمده، افرادی که با همسر خود زندگی می‌کنند، دارای ترس از جرم بیشتری هستند.

جدول ۱۱- مقایسه میانگین ترس از جرم در افراد برحسب وضع تأهل

Sig	Df	T	همراه با همسر	تنها	ترس از جرم
۰/۰۰۰	۳۲۸	۴/۴	۴/۸	۳/۶	

تبیین ترس از جرم بر اساس سازه‌های اصلی تحقیق

جهت تبیین متغیر وابسته ترس از جرم در بین سالمندان بر اساس مجموع متغیرهای مستقل تحقیق شامل مهارت و سرمایه اجتماعی، از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۱۲، ارائه شده است. بر اساس یافته‌ها و نتایج تحلیل رگرسیون چندمتغیره، سرمایه اجتماعی با ($\text{Sig}=۰/۰۰۰$ ، $t=۶/۵$)، $\text{Beta}=۰/۳۱۳$) اثر قوی‌تر بر کاهش ترس از جرم در بین سالمندان دارد و پس از آن، مهارت ($\text{Beta}=۰/۲۰۹$ ، $t=۳/۱$ ، $\text{Sig}=۰/۰۰۲$) بیشترین اثر را دارد. با توجه به نتایج

ترس از جرم و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن ... ۱۶۵

به دست آمده چنین استنباط می‌شود که متغیرهای مهارت و سرمایه اجتماعی، بیش از ۰/۱۸ از تغییرات واریانس ترس از جرم را تبیین می‌نمایند.

جدول ۱۲- تحلیل رگرسیون تبیین متغیر وابسته بر اساس سازه‌های اصلی تحقیق

Sig	T	Beta	B	Sig	F	R ²	R	
۰/۰۰۰	۷/۷	-	۷/۲	۰/۰۰۰	۲۴	۰/۱۸۱	۰/۴۲۶	مقدار ثابت
۰/۰۰۲	۳/۱	-۰/۲۰۹	-۰/۰۴۷					مهارت
۰/۶۵۷	۰/۴۴۵	۰/۰۲۹	۰/۰۵					سرمایه اجتماعی

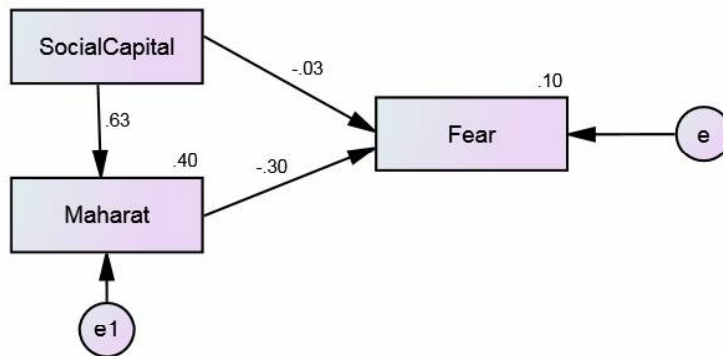
تبیین ترس از جرم بر اساس سازه‌های اصلی و متغیرهای زمینه‌ای تحقیق

جهت تبیین متغیر وابسته ترس از جرم در بین سالمندان بر اساس مجموع متغیرهای مستقل تحقیق شامل مهارت، سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی، و نیز متغیرهای جمعیتی تحقیق (سن، جنس، وضع اشتغال، وضع تأهل)، از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره ۲۲-۴ ارائه شده است. بر اساس نتایج به دست آمده، در نتیجه ورود هم‌زمان متغیرهای اصلی و جمعیتی تحقیق به مدل، اگرچه میزان ضریب همبستگی افزایش یافته و به ۰/۴۵۵ رسیده است اما هیچ‌یک از متغیرهای جمعیتی اثر معناداری بر ترس از جرم ندارند. بر اساس یافته‌ها و نتایج تحلیل رگرسیون چندمتغیره، سرمایه اجتماعی با ($\text{Beta}=۰/۳۱$, $t=۵/۱$, $\text{Sig}=۰/۰۰۰$) و مهارت ($\text{Beta}=۰/۱۹$, $t=۷/۲$, $\text{Sig}=۰/۰۰۸$) به ترتیب دارای بیشترین تأثیر بر ترس از جرم می‌باشند. با توجه به نتایج به دست آمده، متغیرهای فوق‌الذکر (مهارت و سرمایه اجتماعی) قادر هستند ۰/۲۰۷ از تغییرات واریانس ترس از جرم را تبیین نمایند.

جدول ۱۳- تحلیل رگرسیون تبیین متغیر وابسته بر اساس سازه‌های اصلی تحقیق

Sig	T	Beta	B	Sig	F	R ^۲	R	
۰/۰۰۵	۲/۸	-	۶/۸	۰/۰۰۰	۹/۳	۰/۲۰۷	۰/۴۵۵	مقدار ثابت
۰/۰۰۸	۲/۷	-۰/۱۹	-۰/۰۴					مهارت
۰/۵۰۴	۰/۶۷	۰/۰۵	۰/۰۱					سرمایه اجتماعی
۰/۶۵۸	۰/۴۴	-۰/۰۳	-۰/۰۱					سن
۰/۰۰۸	۱/۷	۰/۱۰	۰/۴۷					جنس
۰/۳۴۴	۰/۰۹	-۰/۰۵	-۰/۳۳					وضع اشتغال
۰/۰۰۵	۱/۹	۰/۱۱	۰/۶۲					وضع تأهل

مدل تحلیل مسیر

جدول ۱۴- اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

متغیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
سرمایه اجتماعی	-۰/۰۳	-۰/۱۹	-۰/۲۲
مهارت	-۰/۳۰	-	-۰/۳۰

با توجه به تحلیل نتایج حاصل از تحلیل مسیر، متغیر سرمایه اجتماعی به صورت غیرمستقیم بر ترس از جرم تأثیر دارد. به این صورت که افراد در جریان زندگی اجتماعی و به واسطه روابط با جهان پیرامون که در واقع سرمایه اجتماعی آنها را تشکیل می‌دهد، مهارت‌های مختلف از جمله ابعاد مختلف مورد نظر در این تحقیق (خودآگاهی، حل مسئله و تفکر خلاق را به دست می‌آورند. R^2 برابر با ۰/۲۰۲ که نشان می‌دهد ۲۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های تحقیق، ترس از جرم به‌عنوان یک پدیده اجتماعی با ابعاد مختلف و زمینه‌های بروز متنوع در بین سالمندان شهر شیراز وجود داد و بر اساس مستندات تحقیق در حد متوسط طیف مورد سنجش در تحقیق است. برخی از مؤلف‌های ترس از جرم نظیر ترس از حمله فیزیکی (۳۵/۵٪)، ترس از توهین (۵۷٪)، ترس از سرقت وسایل (۴۴/۵٪)، ترس از کلاهبرداری (۵۶/۷٪)، و ترس از جیب‌بری (۵۹/۴٪) در بین سالمندان مورد تحقیق بیشتر رایج است. این مؤلفه‌ها ترکیبی از ترس‌هایی هستند که شرایط اجتماعی و محیطی در پیدایش و رواج آنها مؤثر به نظر می‌رسند. از این رو برای بهبود وضعیت ترس از جرم بین سالمندان، توجه به ابعاد اجتماعی و محیطی قابل توجه‌تر به نظر می‌رسد.

بین متغیرهای جمعیتی و زمینه‌ای مورد بررسی در تحقیق، رابطه معناداری بین سن، جنسیت، سطح تحصیلات و تأهل با ترس از جرم وجود دارد و طی آن با افزایش سن، ترس از جرم بیشتر می‌شود زنان سالمند دارای ترس از جرم بیشتری هستند. سالمندانی که تنها زندگی می‌کنند، ترسشان از جرم کمتر است. و بالاخره اینکه، افراد سالمند با سطوح تحصیلی عالی دارای ترس از جرم پایین‌تری هستند که در اینجا به بررسی آنها

می‌پردازیم. اول) با افزایش سن، ترس از جرم افزایش می‌یابد. این یافته تحقیق، قابل قبول و منطقی است و دلیل اصلی آن این است که با افزایش سن به‌طور طبیعی سالمندان با مشکلات جسمی، روان‌شناختی و اجتماعی بیشتری مواجه می‌شوند (Macionis, 2017) و توانایی فیزیکی آن‌ها کاهش می‌یابد و همین امر باعث می‌شود، آن‌ها ترس بیشتری از جرم و قربانی جرائم شدن، داشته باشند. دوم) زنان نسبت به مردان دارای ترس بیشتری از جرم هستند. این یافته تحقیق که با نتایج پژوهش‌های سیلورمن (۱۹۸۴) در آمریکا که نشان دادند زنان سالمند در مقایسه با مردان سالمند دارای ترس بیشتری از جرم هستند، منطبق است و آن را تأیید می‌کند. این یافته تحقیق مبنی بر وجود ترس از جرم بیشتر در بین زنان سالمند در مقایسه با مردان سالمند، با استناد به نظریه‌های مختلف تکاملی، آسیب‌پذیری، آزار جنسی، تفاوت جامعه‌پذیری، قدرت، و تفاوت زیستی قابل توجیه و تبیین است. بر اساس نظریه‌های فوق‌الذکر زنان در مجموع نسبت به مردان ضعیف‌تر هستند و به لحاظ اصول و قواعد اجتماعی شدن معمولاً آرام و منفعل‌اند و همین عوامل باعث می‌شوند آن‌ها در مواجهه با جرائم بیشتر دچار ترس شوند. سوم) سالمندان دارای تحصیلات عالی دانشگاهی دارای ترس از جرم کمتری نسبت به سایرین هستند. این یافته تحقیق، با استناد به مباحث جامعه‌شناختی قابل توجیه و تبیین است. تحصیلات عالی به‌طور طبیعی باعث می‌شود علاوه بر اینکه، فرد از سواد و اطلاعات و معلومات بیشتری برخوردار گردد، باعث می‌شود، فرد از منزلت اجتماعی بالاتری برخوردار گردد که به‌نوبه خود باعث می‌شوند فرد از امکانات و بخت‌های بیشتری در زندگی‌اش برخوردار باشد (Macionis, 2017). بر این اساس، به‌طور طبیعی سالمندانی که از تحصیلات دانشگاهی برخوردارند، از سواد و اطلاعات بالاتر و منزلت اجتماعی اقتصادی بیشتری برخوردار باشند و همین امر به آن‌ها اجازه می‌دهد درک بهتر و بالاتری از وضعیت داشته باشند و در مواجهه با جرائم، ترس از جرم کمتری داشته باشند. چهارم) سالمندانی که تنها زندگی می‌کنند نسبت به سالمندانی که در کنار همسر خود زندگی می‌کنند ترس از جرم کمتری دارند. به نظر می‌رسد چنین

وضعیتی متأثر از کاهش توانای مردان سالمند برای مراقبت و محافظت از همسران خود است. در شرایطی که فرد سالمند شاید نتواند از عهده مراقبت از خود برآید، امکان مراقبت از همسر خود در موقعیت‌های بالقوه بزه دیدگی را ندارد و همین امر سبب ایجاد ترس از جرم بیشتر در او می‌شود. در چنین شرایطی که امکان قربانی شدن مخصوصاً زنان در جامعه احساس می‌شود و سالمندان نیز با وجود وابستگی به همسران و احساس مسئولیت در مقابل آنها توانایی محافظت از آنها را ندارند، تشدید ترس از جرم بین آنها شایع‌تر می‌شود.

یافته‌های استنباطی تحقیق نشان داد سرمایه اجتماعی و مهارت بر وضعیت ترس از جرم بین سالمندان تأثیر دارد. تأثیر این رابطه منفی بوده به این صورت که با افزایش سرمایه اجتماعی، ترس از جرم کاهش یافته و بالعکس. همچنین با افزایش مهارت سالمندان، ترس از جرم بین آنها کمتر شده و بالعکس. این یافته تحقیق، با نتایج پژوهش احمدی و فرهادی (۱۳۹۶)، نیازی و همکاران (۱۳۹۶) و کوردنر (۱۹۸۶) همخوانی دارد.

وجود رابطه معنادار بین مهارت و کاهش ترس از جرم که در تحقیق حاضر مشاهده شده است، اساساً یک رابطه منطقی است که با توجه به مبانی نظری تحقیق، قابل بحث و بررسی است. مهارت یا توانایی، عملی است که در حداقل زمان، با صرف حداقل انرژی و با حداکثر کارایی، صورت پذیرد. به عبارت دیگر مهارت، به معنای توانایی به‌کارگیری دانسته‌ها است. مهارت را می‌توان، توانایی استفاده و ترکیب شناخت و دانش علمی آموخته شده دانست که برای تسلط بر موقعیت حرفه‌ای معین و دستیابی به نتایج مورد انتظار به کار می‌رود (یمینی و مظفری، ۱۳۸۸). به‌زعم دزوریلا (Dzurilla, 1992) و نزو (Nezu, 2001)، مهارت فرایندی است که اجازه می‌دهد، فرد در محیط طبیعی یا دنیای واقعی، در مواجهه با مسئله یا مشکل از انتخاب‌ها و گزینه‌ها بیشتری برخوردار باشد زیرا فردی که دارای مهارت خودآگاهی، تفکر خلاق، و مهارت حل مسئله است، از توانایی شناختی بیشتری برای تعریف دقیق‌تر مشکل، بررسی راه‌حل‌های

مختلف، انتخاب راه‌حل مناسب‌تر، اقدام سریع‌تر، و بالاخره، امکان ارزیابی دقیق‌تر اقدامات انجام‌شده برخوردار است. بر این اساس، وجود این ویژگی‌ها در فرد سالمند به او امکان می‌دهند، ترس از جرم را مدیریت نموده و در موقعیت‌های مخاطره‌آمیز، بتواند مواجهه مناسبی داشته باشد.

نتایج همچنین نشان می‌دهد سرمایه اجتماعی بر ترس از جرم تأثیر دارد؛ به این صورت که افزایش سرمایه اجتماعی، ترس از جرم در بین سالمندان را کاهش می‌یابد. وجود چنین تأثیری نشان می‌دهد که روابط فرد با افراد و گروه‌ها به‌عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی سبب بدست آوردن منابع باارزشی شود که فرد در سایه آن‌ها احساس امنیت کند. به‌عبارت‌دیگر وجود چنین پیوندهایی سبب می‌شود که فرد احساس کند از نوعی حمایت اجتماعی برخوردار است و کمتر احساس کند در موقعیت‌های تهدیدکننده از جمله ترس از قربانی شدن و بزه دیدگی قرار دارد. در این خصوص بورديو معتقد است از طریق پیوند افراد به شبکه‌های اجتماعی، دسترسی افراد به منابع اقتصادی و گروه‌ها ارتقاء می‌یابد و این ارتباطات و پیوندها باعث می‌شوند کنش‌های جمعی از قبیل تعاون و حمایت‌های اجتماعی تسهیل گردند (بورديو، ۱۳۹۱: ۸۴). از آنجاکه سرمایه اجتماعی، شکلی از سرمایه است که از روابط بین افراد، خانواده‌ها، گروه‌ها، یا اجتماعات ناشی می‌شود و باعث دستیابی به منافع و منابع باارزشی می‌گردد (Turner, 2006)، در خصوص تأثیر آن بر ترس از جرم می‌توان گفت موجب ارتقاء سطح همکاری اعضاء جامعه گردیده و موجب پایین آمدن سطح هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌گردد. سرمایه اجتماعی همچنان که بورديو خاطر نشان می‌سازد، از طریق پیوند افراد به شبکه‌های اجتماعی، دسترسی افراد به منابع اقتصادی و گروه‌ها را ارتقاء می‌دهد که این ارتباطات و پیوندها باعث می‌شوند کنش‌های جمعی از قبیل تعاون و حمایت‌های اجتماعی تسهیل گردند. هوففل معتقد است سرمایه اجتماعی به‌طور بالقوه قادر است در هنگام بروز مشکلات و حوادث ناگوار با ارتقاء احساس اطمینان، آرامش، خودکارآمدی، پیوندجویی، و امید، باعث بهبود وضعیت مشکل‌زا گردد (Hobfoll and et

al, 2007). در همین زمینه، شاو معتقد است، سرمایه اجتماعی می‌تواند فرد را از حمایت اجتماعی در درون شبکه‌های بادوام برخوردار سازد و اثر مثبتی از سلامت را به‌واسطه حس اعتماد به نفس و امنیت و امیدواری بیشتر تجربه کند (Shaw, 2005). با استناد به مباحث بوردیو، هوبفل و شاو می‌توان گفت، سالمندانی که از سرمایه اجتماعی بالاتری برخوردارند، از نیروهای بالقوه بیشتری برای مواجهه و مقابله با ترس از جرم همچون پیوند با شبکه‌های اجتماعی، احساس آرامش، و حس اعتماد به نفس برخوردارند و از این طریق از قابلیت و توانمندی بیشتر و بالاتری برای مواجهه با ترس از جرم و کنترل و تسکین آن برخوردارند. به نظر می‌رسد سالمندان با استفاده از چنین شبکه‌ای از روابط و درگیر شدن در این روابط می‌توانند خلأ سست شدن برخی پیوندها نظیر سست شدن پیوندهای خانوادگی بین سالمندان و فرزندان که وضعیتی تشدید شونده و رو به گسترش است را پر کنند. بعد دیگر سرمایه اجتماعی مشارکت است که سبب تقویت پیوندهای بین فرد سالمند و جامعه می‌شود. چنین پیوندهایی سبب می‌شود فرد سالمند در شبکه‌ای از روابط درگیر شود و احساس جدا افتادگی و تنهایی نکند. نتیجه چنین وضعیتی نیز می‌تواند در کاهش ترس از جرم مؤثر واقع شود. چنین شبکه‌ای می‌تواند این اطمینان را در فرد به وجود آورد که در صورت بروز مشکلات احتمالی، کسانی وجود دارند که در حل آن‌ها به وی کمک کنند. مطالعات تجربی نیز وجود چنین رابطه‌ای را نشان داده‌اند، به‌گونه‌ای که پژوهش شایگان و همکاران (۱۳۹۴)؛ پژوهش نادری و همکاران (۱۳۸۹)، نتایج پژوهش (Lee, 1983: 745) و... نشان داده‌اند که افزایش سرمایه اجتماعی باعث کاهش ترس از جرم می‌شود.

پیشنهاد‌های کاربردی

پژوهش حاضر با بررسی ترس از جرم در بین سالمندان در کلان‌شهر شیراز و عوامل مرتبط با آن به برخی یافته‌ها دست یافته است که با استناد به آن‌ها پیشنهاد‌های

کاربردی ذیل به‌ویژه به دستگاه‌های مرتبط با سالمندان مانند پلیس، شهرداری‌ها، سازمان بازنشستگان، ارائه می‌شود.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند، ترس از جرم در بین سالمندان به‌ویژه در برخی شاخص‌ها همانند ترس از حمله فیزیکی (۳۵/۵٪)، ترس از توهین (۵۷٪)، ترس از سرقت وسایل (۴۴/۵٪)، ترس از کلاه‌برداری (۵۶/۷٪) و ترس از جیب‌بری (۵۹/۴٪) بسیار بالاست. بنابراین لازم است در کنار فعالیت‌های فرهنگی برای ارتقاء جایگاه سالمندان در جامعه، به لحاظ امن ساختن محیط، زمینه حضور کم‌دغدغه سالمندان در جامعه فراهم شود. در این راستا، لازم است ارتباط بین سالمندان و جامعه به‌منظور افزایش حمایت‌های اجتماعی از سالمندان افزایش یابد. برای این منظور لازم است نسبت به ایجاد امنیت در مکان‌های حضور سالمندان نظیر پارک‌ها اقدامات لازم توسط متولیان امور شهری و امنیتی اقدام شود. در خصوص توهین به‌عنوان یکی از موارد ترس نیز لازم است با استفاده از رسانه‌های مختلف بر ضرورت حفظ احترام به سالمندان تأکید شود و به‌گونه‌ای ضرورت احترام به سالمندان یادآوری شود. ضمناً بر اساس نتایج تحقیق، مهارت‌های سه‌گانه خودآگاهی، حل مسئله و تفکر خلاق متغیرهایی هستند که بر ترس از جرم بین سالمندان تأثیر دارند. در راستای بهبود این مهارت‌ها در بین سالمندان، لازم است زمینه رشد چنین مهارت‌هایی از سنین پایین در مدارس و رسانه‌ها فراهم شود تا سالمندان آینده با برخورداری از چنین مهارت‌هایی بتوانند مواجهه مناسبی با شرایط ایجادکننده ترس از جرم داشته باشند. همچنین تلاش شود پیوند بین سالمندان و جامعه از طریق فعالیت‌های داوطلبانه و مردم‌نهاد، افزایش یابد. به عبارتی با ایجاد بستر مناسب برای حضور و اجتماع سالمندان و تقویت روابط آن‌ها با سالمندان دیگر و جامعه (مثلاً اجتماعات جذاب مخصوص سالمندان به‌صورت دوره‌ای) توسط بهزیستی، سازمان بازنشستگی، شهرداری و... زمینه تقویت حمایت اجتماعی از سالمندان فراهم گردد.

منابع

- احمدی، حبیب. (۱۳۸۴)، *جامعه‌شناسی انحرافات*، تهران: انتشارات سمت.
- احمدی، سیروس و درفشان، مریم. (۱۳۹۲)، «رابطه سرمایه فرهنگی و مهارت حل مسئله در بین دانشجویان»، *فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی*، دوره ۳، شماره ۹: ۱۳۵-۱۵۱.
- افتخاریان، رضا، علیرضا کلدی، شیما سام، رباب صحاف و فدایی وطن، رضا (۱۳۹۵). روایی پایایی نسخه فارسی پرسشنامه سرمایه اجتماعی اونیکس در سالمندان، *مجله سالمند*، دوره ۱۱، شماره ۱، ۱۷۴-۱۸۹.
- بوردیو، پیر. (۱۳۹۱)، *تمایز: نقد اجتماعی قضاوت‌های ذوقی*، ترجمه: حسن چاوشیان، تهران: ن: شر ثالث.
- جهانی، سمانه. (۱۳۹۰)، *ترس از جرم در فضای عمومی شهر مشهد، پایان‌نامه کارشناس ارشد جامعه‌شناسی*، دانشگاه فردوسی مشهد.
- ربانی خوراسگانی، رسول و همتی، رضا. (۱۳۸۷)، «تبیین جامعه‌شناختی ترس از جرم: مطالعه موردی شهروندان زنجان»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۹، شماره ۴-۳: ۵۸-۸۸.
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۸۴)، *کندوکاوها و پنداشته‌ها: مقدمه‌ای بر روش شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی*، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۸۹)، *روش تحقیق در علوم اجتماعی*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- شایگان، فریبا؛ امین صارمی، نوذر و عباسی، زینب. (۱۳۹۴)، «سرمایه اجتماعی و احساس امنیت»، *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، دوره ۶، شماره ۲۳: ۹۱-۱۲۲.
- صادقی فسایی، سهیلا و میر حسینی، زهرا. (۱۳۸۸)، «تحلیل جامعه‌شناختی ترس از جرم در میان زنان شهر تهران»، *نامه علوم اجتماعی*، دوره ۱۷، شماره ۳۵: ۱۲۵-۱۵۲.
- عبدالله پور، مریم. (۱۳۹۱)، *بررسی میزان ترس از جرم در فضاهای شهری و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه مازندران.
- علیخواه، فردین و نجیبی ربیعی، مریم. (۱۳۸۵)، «زنان و ترس از جرم در فضاهای شهری»، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، دوره ۶، شماره ۲۲: ۱۰۹-۱۳۱.
- مدیری، آتوسا. (۱۳۸۵)، «جرم، خشونت و احساس ناامنی در فضا شهری»، *مجله رفاه اجتماعی*، دوره ۶، شماره ۲۲: ۱۱-۲۸.

- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، تهران: انتشارات مرکز آمار ایران.
- مظفری، امین و یمنی دوزی سرخابی، محمد. (۱۳۸۷)، «بررسی فرهنگ‌سازمانی و سبک‌های رهبری دانشگاه‌ها»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۴۷: ۱۳۳-۱۵۸.
- مطیع اله، لطف اله. (۱۳۹۳)، بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر ترس از جرم در بین زنان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- منوچهری، هومان؛ قری، بنفشه؛ حسینی، میمنت؛ نصیری اسکویی، نویده و کاربخش، مؤگان. (۱۳۸۷)، «میزان و انواع سوء رفتار خانگی با سالمندان مراجعه‌کننده به پارک‌های شهر تهران»، نشریه دانشکده پرستاری و مامایی شهید بهشتی، سال هجدهم، شماره ۶۲: ۳۹-۴۵.
- مولایی، مازیار؛ اعتماد، کورش و طاهری تنجای، پریرسا. (۱۳۹۶)، «بررسی میزان شیوع سوء رفتار با سالمندان در ایران از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴ با استفاده از مرور ساختاریافته و متآنالیز»، مجله سالمند، دوره ۱۲، شماره ۲: ۲۴۵-۲۵۲.
- نادری، حمد اله؛ جاهد، محمدعلی و شیرزاده، مهین دخت. (۱۳۸۹)، «بررسی رابطه احساس امنیت و سرمایه اجتماعی»، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، دوره جدید، شماره ۲۱: ۵۹-۸۷.
- نیازی، محسن؛ عباس زاده، محمد؛ بیات، بهرام و عشایری، طها. (۱۳۹۶)، «فرا تحلیل بررسی عوامل مؤثر بر ترس از جرم در بین شهروندان»، فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، سال ۱۹، شماره ۳: ۴۱-۶۷.

- Bellair, Paul. E. (1997). "Social interaction and community crime: examining the importance of neighbor networks." *Journal of Criminology*, 35(4), 677-703.
- Cordner, Gary. (1986). "Fear of Crime and the Police: An Evaluation of a Fear-Reduction Strategy." *Journal of Police Science and Administration*, 14 (3), 223-33.
- Crank, John, Andrew, Giacomazzi, Heck, Cary. (2003). "Fear of Crime in Nonurban Setting." *Journal of Criminal Justice*, 31(3), 249-263.
- Dzurilla, Tomas. J, and Sheedy, Cary. F. (1992). "The relation between social problem solving ability and subsequent level of academic competence in college students." *Journal of Cognitive Therapy and Research*, 16(5), 589-599.
- Ferguson, Kristin and Mindel, Charles. (2007). "Modeling fear of crime in dallas neighborhoods: a test of social capital theory." *Journal of Crime and Delinquency*, 7(28), 322-349.
- Franklin, Travis, Franklin, Cortney, & Fearn, Noelle. (2008). "A multilevel analysis of the vulnerability, disorder, and social integration models of fear of crime." *Journal of Social Justice Research*, 21(2), 204-227.

- Gabriel, Ute, and Greve, Werner. (2003). "The Psychology of Fear of Crime." *The British Journal of Criminology*, 43(3),600-614
- Garofalo, James. (1981). "The fear of crime: Causes and consequences." *Journal of Criminal Law and Criminology*,20(72),839-875.
- Hale, Cary. (1996). "Fear of crime: a review of the literature." *International Review of Victimology* 4: 79–150.
- Hanson, Rochelle. F, Smith, David. (2000). "Crime related fears and demographic diversity in Los Angeles county after 1992 civil disturbances." *Journal of Community Psychology*,28(6), 607–623.
- Hobfoll, Steven, Watson, Patricia Carl C. Bell. (2007). "Five essential elements of immediate and mid- term mass trauma intervention: Empirical evidence." *Journal of Psychiatry*, 70(4), 283-315.
- Hollway, Wendy, and Jefferson, Tony. (1998). "The role of anxiety in fear of crime." *Crime, risk and insecurity*, routledge, London.
- Katz, Charles. M, and Webb, Vincent. (2003). "Fear of gangs: a test of alternative theoretical models." *Justice Quarterly*, 20(1), 95–130.
- Kennedy, Leslie.W, Silverman, Robert.A. (1984). "Significant others and fear of crime among the elderly." *The International Journal of Aging Human Development*, 20 (4), 241-256.
- Killias, Martin, and Clerici, Christian. (2000). "Different measures of vulnerability in their relation to different dimensions of fear of crime." *The British Journal of Criminology* 40(3),437–450.
- Kruger J, Carlson SA, Kohl HW. (2007). "Fitness facilities for adults: differences in perceived access and usage." *American journal of preventive medicine*,32(6),500-505.
- Lane, Jodi and Meeker, James. (2003a). "Fear of gang the crime: a look at three theoretical models." *Law and Society Review*, 37(2), 425–456.
- Lane, Jodi. and Meeker, James. (2003b). "Ethnicity, information sources, and fear of crime." *Deviant Behavior*, 24(1), 1–26.
- Lee, Gary. R. (1983). "Social integration and fear of crime among older people." *journal of Gerontology*,38(4),745-750.
- Lewis, Dan. A.and Greta, Salem. (1986). *Fear of crime:incivility and the production of a social problem*. New Brunswick: NJ, Transaction Inc.
- Lorenc, T, Clayton, S, Neary, D., Whitehead, M., Petticrew, M., Thomson, H...& Renton, Adrian. (2012). "Crime, fear of crime, environment, and mental health and wellbeing: Mapping review of theories and causal pathways." *Health & Place*, 18(70), 757-765.
- Macionis, John (2017). *Sociology*. New York: Pearson.

- Markowitz, Fred. E, and Paul. E. Bellair. (2001). "Extending social disorganization theory: modeling the relationships between cohesion, disorder, and fear." *Criminology*, 39(2), 293-319.
- Mawby, Rob, and P. Brunt. (2000). "Fear of crime among British holidaymakers." *The British Journal of Criminology*, 40(3), 468-479.
- Nezu, Arthur., and Dzurilla, Thomas. (2001). *Problem-solving training*. New York: Guilford press.
- Norton, Lee, and Courlander, Michael. (1982). "Fear of crime among the elderly: The role of crime prevention programs." *The Gerontologist*, 22 (4), 388-393.
- Oh, Joong. H, and Kim, Sangmoon. (2008). "Aging, neighborhood attachment, and fear of crime: Testing reciprocal effects." *Journal of Community Psychology*, 37(1), 21-40.
- Prieto, Rafael & Richard Bishop (2018). "Fear of crime: the impact of different distributions of victimization." *Palgrave Communication*, 4(46):1-18.
- Putnam, Robert. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Romer, Daniel, and Jamieson, Kathleen. H. (2003). "Television news and the cultivation of fear of crime." *Journal of communication*, 53(1), 88-104.
- Scarborough, Brittney, Novak, Kenneth., Lucas, Wayne. (2010). "Assessing the relationship between individual characteristics, neighborhood context, and fear of crime." *Journal of Criminal Justice*, 38(4), 819-826.
- Shaw, Mary. (2005). "Health inequality: An introduction to theories, concepts and methods." *International Journal of Epidemiology*, 34(2), 500-502.
- Skogan, Wesley. G, and Maxfield, Michael. G. (1981). *Coping With Crime: individual and neighborhood reactions*. Beverly Hills, CA: Sage Publication.
- Taylor, Ralph. B. and Margaret. Hale. (1986). "Testing alternative models of fear of crime." *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 77(1), 151-189.
- Thompson, Estina. E, and Neal. Krause. (1998). "Living alone and neighborhood characteristics as predictors of social support in late life." *Journals of Gerontology Series B-Psychological Sciences and Social Sciences*, 53(6), S354-S364.
- Turner, Bryan. S. (2006). *The Cambridge Dictionary of Sociology*. Cambridge. Cambridge: University Press.
- Warr, Mark. (2000). "Fear of crime in the United States: avenues for research and policy." *Criminal Justice*, 4(4), 452-489.
- Weitzer, Ronald, and Charis. E. Kubrin. (2004). "Breaking news: how local TV news and real-world conditions affect fear of crime". *Justice Quarterly*, 21(3): 497-520.